

İnşâî ifadeler, doğrudan doğruya telaffuzlarıyla gerçekleştirilen bazı fiillerin geçerliliğiyle alâkalı olarak fûrû-i fikhin da konusunu teşkil eder. Bu yönden sözle gerçekleştirilen bütün fiiller, meselâ bir şahsın kadı olarak tayini, yetkili şahıs tarafından kadı tayin edilecek olan şahsa yönelik bir şekilde, "Seni kadı tayin ettim" veya, "Seni kadılığa getirdim" demesinden veya bunu yazılı olarak bildirmesinden ibaret olan bir ifade ile gerçekleştirilmektedir (Mâverîdî, XVI, 22-23). Bu ifadenin söylenmesiyle anlamı, medlûlü veya müteallakı olan "bir şahsın kadı olarak tayini" gerçekleşmiş olur. Aynı şekilde siyerin önemli konulardan biri olan "eman" meselesinde de bir müslüman tarafından harbîlere eman anlamına gelen bir söz söylendikten sonra bu sözle birlikte, bu söze muhatap olanların malları ve canları konusunda ismet ve hukukî geçerlilik ortaya çıkmaktadır (Şemsüleimme es-Serahsî, Şerhu's-Siyerî'l-kebir, I, 258). Buna göre fûrû kitaplarının akidler, nikâh (meselâ bk. İbnü'l-Hümâm, III, 190-191) ve yemin gibi bölümlerinde akidlerin, kendilerini ifade eden sözün (icap ve kabul) uygun şartlarda ve uygun şahıslar tarafından söylenmesiyle gerçekleştiği belirtilerek sözlü olarak gerçekleştirilen fiillerin geçerlilik şartları üzerinde durulur (a.g.e., V, 58).

BİBLİYOGRAFYA :

Hibetullah b. Selâme, *en-Nâsih ve'l-mensûh* (Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl* içinde), Kahire, ts. (Mektebetü's-sekâfeti'd-dîniyye), s. 23-24; Debûsî, *Takvîmü'l-edille*, Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 690, vr. 13^b; Mâverîdî, *el-Hâvî'l-kebir* (nşr. Ali M. Muavvâz – Âdil Ahmed Abdülmecûd), Beyrut 1414/1994, XVI, 22-23; Şemsüleimme es-Serahsî, *Şerhu's-Siyerî'l-kebir* (nşr. Selâhad-din el-Müneccid), Kahire 1971, I, 252, 258; a.mlf., *el-Uşûl* (nşr. Ebû'l-Vefâ el-Efgânî), Haydarâbâd 1372 → Beyrut 1973, I, 11, 60-65, 78-79; Ebû'l-Muzaffer es-Sem'ânî, *Kavâhî'u'l-edille fi'l-üşûl* (nşr. M. Hasan eş-Şâfiî), Beyrut 1997, I, 50; Ebû'l-Vefâ İbn Akil, *el-Vâzîh fi'uşûlî'l-fıkħ* (nşr. G. Makdisî), Beyrut 1417/1996, I, 54-58, 111; Karâfî, *el-Furûk*, Beyrut 1998, I, 35-104; İbn Haldûn, *Muqaddime*, I, 331; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr*, Beyrut, ts. (Dârü'l-fikr), III, 190-191; V, 58; Ebû'l-Bekâ, *el-Külliyât*, s. 197-198.

TAHSİN GÖRGÜN

İNŞÂD (الإنشاد)

Topluluk karşısında
usulüne uygun şiir okuma.

Manzum anlatımın ses ve anlam olarak nesre göre daha işlenmiş ve özenilmiş olması, şiiri yalnız kendisi için okuyanın bile yüksek sesle okuması gerektiği kanaatinin

ortaya koymuş, bu kanaat, şiirin okunmasıyla ilgili birtakım kuralların oluşmasına yol açmıştır. İnşâd, topluluk karşısında şiiri bu kurallara göre okuma sanatıdır. Yakın anlamda kullanılan "diksiyon" kelimesi ise şiirle beraber tiyatro metninin de "gerekli jest ve mimiklerle okunması" mânâsına gelir. Bir manzumenin gerçek güzelliği konuya uygun vurgulama, tonlama, hatta jest ve mimiklerin dinleyiciye tesir edecek şekilde kullanılması sayesinde ortaya çıkabilir. Şiirin ruhuna hâkim olmak, veznin taktiinde aşırıya gitmemek, anlamın gerektirdiği tonlamayı yapmak, nidâ, istifham, tecrid ve kinaye gibi sanatların bulunduğu yerlerde bunu hissettirecek şekilde sesin âhenliğini düzenlemek vb. inşâdın belli başlı kuralları arasında sayılabilir. Bir şiirin etki gücü inşâdın başarısına bağlı olduğu için şiir okurken sesle bedenî âhenkliğinde hareket etmesi gerekir. Abartılı jestlerle bağırıma varan tonlamalar şiirin güzelliğini yok eder.

Şiir, muhtevastaki duygu, düşünce ve hayallerin muhataba aktarılmasıyla hedefine ulaşır. Bu sebeple tarihin her döneminde güzel inşâda önem verilmiştir. Eski toplum ve medeniyetlerin pek çoğunda şairin aynı zamanda hatip veya din adamı olması yahut toplumsal törenlerde şiir tegannisi inşâdın etkileme özelliğiyle yakından ilgilidir. Şiir formunda ifade edilen sözlerin toplumu yönlendirmedeki başarısı da ancak güzel inşâd ile mümkündür. Bunun en seçkin örnekleri Câhiliye devrinde Ukâz panayırında görülmüştür.

Osmanlı şairlerinin şiir meclislerinde inşâdın önemli bir yeri vardır. Tezkirelerde sık sık sözü edilen şiir sohbetlerinde (İpekten, s. 229-237) münâvebe ile okunan gazeller, müşââre fasılları, hiciv, nükte, hezliyyât vb. mizahî manzumelerde inşâd ön plana çıkmış, halk şairlerinin atışmalarında ve semâî kahvehanelerindeki şiir meclislerinde de inşâd bir tür şiir eğitimi olarak görülmüştür. Bilhassa topluluk huzurunda okunan didaktik veya hamâsî manzumelerin amacına ulaşması ancak inşâdın güzelliğiyle mümkündür. Tanzimat yıllarından itibaren bunun daha da önem kazandığı ve Encümen-i Şuarâ gibi şiir meclislerinde divan şiirinin yanında Avrupaî tarzda yazılmış şiirlerin de inşâd kaidelerine hassasiyet gösterildiği bilinmektedir (Özgül, s. 8-23). Eski zamanların içkili şiir sohbetlerindeki inşâd geleceği (Refik Ahmed, s. 201) bu yıllarda da devam eder ve bu tutum, modern Türk

edebiyatı eğitimine güzel şiir okuma kuralları şeklinde yansır.

İnşâdın nitelikleriyle XIX. yüzyılın sonlarında yetişen şairlerin inşâd metotları hakkında en geniş bilgileri Ahmed Râsim verir (bk. bibl.). Onun "tavr-ı inşâd, tarz-ı inşâd, mehâbet-i inşâd" diye adlandırdığı sesli şiir okuma şekilleri, günümüz iletişim araçlarında sesli ve görüntülü kayıtlar şeklinde devam etmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed Râsim, *Matbûat Hâtularından: Muharriir, Şair, Edib*, İstanbul 1924, s. 106-108; Refik Ahmed [Sevengil], *İstanbul Nasıl Eğleniyor-du?*, İstanbul 1927, s. 201; M. Nihat Özön, *Edebiyat ve Tenkid Sözlüğü*, İstanbul 1954, s. 137; S. Kemal Karaaliöğlü, *Türkçe ve Edebiyat Sözlüğü*, İstanbul 1962, s. 74; Tâhirülmevlevî, *Edebiyat Lügati*, İstanbul 1973, s. 66-67; L. Sami Akalın, *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1984, s. 145; Metin Kayahan Özgül, *Hersekli Arif Hikmet*, Ankara 1987, s. 8-23; İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Ankara 1995, s. 283; Halûk İpekten, *Divan Edebiyatında Edebî Muhtelitler*, İstanbul 1996, s. 229-250; Erdoğan Erbay, *Eskiler ve Yeniler: Tanzimat ve Servet-i Fünun Neslinin Divan Edebiyatına Bakışı*, Erzurum 1997, s. 109, 111, 114; Mehmet Kaplan, "Yüksek Sesle Okunan Şiir", *Hareket*, sy. 7, İstanbul 1947, s. 8-9.

İSKENDER PALA

İNŞALLAH

(إن شاء الله)

Yapılacak her işin
ilâhî irade ve izne bağlı olarak
gerçekleşebileceğini belirtmek amacıyla
işin öncesinde söylenmesi gereken
bir söz.

Arapça'da şart edatı olan *in* ile "dilemek, istemek" anlamındaki *şey'* kökünden türeyen *şâe* fiili ve lafza-i celâlden meydana gelmiş olup "Allah dilerse" demektir. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'e, Allah'ın dilemesine bağlamadıkça hiçbir şey hakkında, "Şunu yarın yapacağım" dememesi emredilmiştir (el-Kehf 18/23-24). Kur'an'da, her işin ilâhî iradeye bağlı olduğunu bildiren pek çok âyet bulunduğu gibi (M. F. Abdülbâki, "şâ'e" md.) doğrudan doğruya inşallah tabirinin yer aldığı beş âyet mevcuttur. Bu âyetlerde Hz. Yûsuf'un ebeveynine ve kardeşlerine (Yûsuf 12/99), Hz. Mûsâ'nın Hızır'a (el-Kehf 18/69), Hz. Şuayb'ın sekiz yıl yanında çalışmasını istediği Mûsâ'ya (el-Kasas 28/27) hitap ederken inşallah dediği, Hz. İsmâil'in de kendisini rüyasında boğazladığını gören babasına Allah dilediği takdirde sabredenlerden olacağını söylediği (es-Sâffât 37/102) ve Hudeybiye'den